

Благица Йованова
Университет “Гоце Делчев”- Шип
Р. Македония

**Оптимизъм или нереалистични очаквания и надежди за
решаването на глобалните проблеми, пред които са изправени
Европа и света**

Новата стратегия на Европейския съюз, която трябва да замени Лисабонската в значителна степен е фокусирана върху проблемите, предизвикани през последните години от човешката дейност върху околната среда. Тя идентифицира конкретно формулирани цели и приоритети на европейското развитие и икономика, които да допринесат за намаляването на негативните влияния, които са и фактори за възникналите глобални проблеми пред света. От своя страна това обаче далеч не е първият опит да се обединят усилията на различни страни върху намаляването на тези проблеми. Ще съумее ли Европейския съюз да реализира избраните в стратегията насоки и ще доведе ли това до конкретни резултати е водещият въпрос. От своя страна именно реализма на тези цели или тяхното идентифициране за поредния опит да се изведат едни нереалистични очаквания и надежди за решаването на глобалните проблеми, пред които са изправени Европа и света са опасения, които се проявяват предвид всички досегашни практики в тази насока.

Самата стратегия на Европа, която трябва да осигури желанието за облик на икономиката на Европейския съюз през 2020 година е подчинена на стремежа да се обезпечи една устойчива, конкурентоспособна, интелигентна икономика. Конкретно в сферата на глобалните проблеми, свързани с околната среда и устойчивото развитие, тя се основава на стремежа да се предприемат необходимите мерки в сферите на новите предизвикателства за света, произтичащи предимно с климатичните промени и природните ресурси. Именно това са двете основни сфери изведени като приоритетни, които като цяло човечеството трябва да реши и които е необходимо да отчита в своето развитие, предприемайки необходимите мерки с цел тяхното ограничаване.

Несъмнено проблемите от идентифицираното естество в новата стратегия на Европа изискват не само решителни действия,

но и такива, които да бъдат възприети като част от националните политики на страните членки.

От една страна наличието на безспорно проявяващата силна зависимост от природните ресурси, от друга значителното нарастване на населението, а от трета безспорно проявяващите се аномалии в климата на планета са посочени основателно като водещи фактори изискващи не само внимание, но и активност, при това на наднационално ниво.

Осигуряването на зелена икономика за Европейския съюз се обвързва с наличието на силната зависимост между използваните в стопанствата на страните изкопаеми горива и суровини, чието влияние в условия на криза е още по-силно изразено поради причиняваните ценови шокове. От своя страна безразсъдното и неефективно използване на природните богатства се оказва и предпоставка за дестабилизацията на икономиките в Европа, което се съчетава и с глобалния климатичен проблем, към чието решение Европейския съюз не може да остане безучастен.

Що се касае за идентифицирането на проблема с увеличаването на световното население, то следва да се има предвид, че това е по-скоро проблем на световната икономика, отколкото на Европейската, тъй като в преобладаващата част от страните-членки на Европейския съюз се проявяват демографски кризи. Като част от световната икономика обаче европейската не може да подценява световното нарастване на населението, като в тази насока водещата закономерност е, че това ще доведе до много по-силно проявяваща се конкуренция както за самите природни ресурси, така и за оказвания натиск от човешката дейност върху околната среда. Така възникват два основни конфликта, към които Европейския съюз насочва своето внимание, съчетавайки го и с най-същественния през последните години проблем, свързан с настъпващите промени в климата.

До известна степен оптимизъм от стратегията се проявява в насока, според която Европейския съюз съвсем съзнателно се насочва към активно взаимодействие с други части, региони и страни. Ако това не бе направено едва ли бихме могли да формираме едни оптимистични надежди, защото не е възможно която и да е регионална структура, дори въз основа на своята уникалност като тази на Европейския съюз да търси и да намери успешно решение на световни проблеми като идентифицираните.

От своя страна ориентацията към изграждането на една зелена икономика на Европейския съюз се основава на две основни сфери – климата и енергията.

Така въз основа на тези несъмнено основателно и правилно идентифицирани аспекти на стратегията, които разкриват нейната правилна ориентация в нея се извеждат и водещите ѝ приоритети. В сферата на растежа на европейската икономика се подчертава, че той трябва да отговори на изискванията за интелигентен, устойчив и приобщаващ растеж. Тези стремежи несъмнено са както актуални, така и оптимистични, но заедно с това се прокрадва и въпроса за обезпечаването на тяхното постигане, предвид множеството трудности и факта, че като цяло Европейския съюз може да въведе правила, стандарти, изисквания и да наложи същите преди всичко на своите страни членки. Това обаче не е достатъчно да се решат и преодолеят глобални проблеми, за чието решение трябва да се обединят активност и решителността на всички държави в света. Намалването на регионална основа на идентифицираните в стратегията предизвикателства едва ли може да се възприеме като реалистична надежда за решаването на глобално ниво на проблемите с климата и енергийните ресурси. По скоро това може да доведе до една неравнопоставеност, до затруднения в сигурността и стабилността на европейската икономика. В този аспект е съществено тези дейности на Европейския съюз да се превърнат в част от една световна инициатива. Досегашния опит обаче показва, че това е трудно достижимо и Европейския съюз има своята самотна роля при подобни инициативи. Едно от последните доказателства в тази насока е споразумението от Копенхаген, при чието подписване в началото на 2010 г., преобладаваха следните коментари:

„Европа е отличникът на класа, но никое от другите деца не иска да дойде да си пише домашните с нея и вместо това си играят самички, а ЕС стои самотен в ъгъла. САЩ, Китай, Бразилия и Южна Африка бяха основните шивачи на крърката, наречена Копенхагенско споразумение.”¹

Идентифицирането на Европейския съюз като „отличник”, какъвто стремеж можем да отворим и в стратегията Европа 2020, поставят проблематиката за зелена икономика на Европа по-скоро

¹ Филипс, Лей, Ще се превърне ли глобалното климатично споразумение в нов Кръг Доха?, 03.02.2010 г., http://www.econ.bg/comments/article174884/shte_se_prevurne_li_globalnoto_klimatic_hno_sporazumenie_v_nov_krug_doha

на плоскостта на нереалистичните очаквания и надежди за решаването на проблемите, към които се насочва общността. Съпротивата оказвана от други, при това водещи за световната икономика страни и подчинена на техните интереси едва ли би могла да се преодолее лесно, а без тяхното въвличане и поемане също на съответни ангажименти това би означавало само ограничения за страните членки на Европейския съюз, със съответните икономически измерения за техните икономики.

Три са конкретните цели в сферата на зелената икономика, които Европейския съюз си поставя за периода на своето развитие до 2020 г.:

- Намалването на емисиите на въглероден диоксид с най-малко 20%, спрямо тяхното равнище от 90-те години на миналия век;
- Увеличаване на възобновяемите енергийни източници като дял в потреблението до 20%;
- Увеличаване на енергийната ефективност на европейската икономика с 20%.

Като цяло зелената икономика на Европейския съюз се основава на обезпечаването на устойчивото икономическо развитие и устойчивия икономически растеж. Тя се свързва като възможност Европа да изгради една екологична, високо конкурентоспособна и ефективно използваща ресурсите си икономика.

Като цяло чрез своите позиции Европейския съюз следва да осигурява развойните процеси, иновациите и др., които на свой ред да осигуряват технологии, които да позволяват реализирането на приоритетите и същевременно да укрепват конкурентните позиции на Съюза. Т.е. необходимо е да се съчетават различни компоненти и показатели, на които да се отговаря адекватно по начин, който изграждането на зелена икономика, в съответствие с по-силно изразената екологична ориентация и устойчивост да се превърнат във фактор на конкурентоспособност. Счита се, че като цяло по този начин в сферата на производството и МСП може да се постигне търсения ефект в сферите на климата и енергията, но и ще се обезпечат съответни предпоставки за икономическото, социалното и териториалното сближаване. Безспорно последното в рамките на самия Европейски съюз е не само очаквано, но и именно към него се стремят самите страни членки. По същество е как към тези „решителни” дейности ще се въвлекат останалите икономики, над които като цяло Европейския съюз не може да оказва какъвто и да било натиск, като същевременно опити като този в Копенхаген

показаха, че те далеч не проявяват стремеж да се ангажират с конкретни оптимистични с оглед преодоляване на проблемите показатели (типичен пример е САЩ).

Категорично се очертава и факта, че нито ресурсната обезпеченост, нито климатичните проблеми са сфери, чието решаване и преодоляване може да се търси на регионално ниво. Тогава как можем да оценяваме, че изведените в стратегията на Европейския съюз приоритети имат оптимистичен характер с оглед на решаването на глобалните проблеми, пред които човечеството днес е изправено?

В действителност дори можем да изведем като доста спорен въпрос доколко ако само в рамките на Европейския съюз страните членки се ръководят от поставените цели, това няма да доведе до загуба в конкурентоспособността на европейската икономика. Нямали екологично ориентирани и по-малко ресурсоемките производства, към които се насочва Европа да се окажат фактор, които ограничават възможността ѝ да се конкурира с икономики като тези на Китай и САЩ? Тук се прокрадва и нотката на съмнение, която поставя оптимизма на стратегията Европа 2020 на един по-задан и необоснован чрез фактори план. От своя страна нереалистичните очаквания и надежди имат много по-силно изразено измерение, когато пречупим избраните мерки и цели през една такава призма.

Следователно възниква основния въпрос дали Европа ще съумее да въввлече в „състезанието“, в което засега се оказва единствен участник и останалите икономики на света?

От стратегията същевременно не става ясно как зелената икономика ще допринесе за една по-висока производителност, която е съществена за изграждането на конкурентоспособността на европейската икономика. В нея дори се признава, че *„Европейския съюз беше пионер в екологичните решения, но неговото предимство беше оспорено от ключови конкуренти, по специално Китай и Северна Америка”*².

Намаляването на въглеродните емисии, като борба с климатичните промени стратегията свързва с намаляването на разходите и обезпечаването на икономическия растеж. Това обаче в условията на настоящата икономическа криза едва ли е особено реалистично, като още веднъж това разкрива, че подобна инициатива е не особено реалистична, а що се касае до надеждите

² Стратегия Европа 2020

от нейното реализиране не трябва да са особено високи. Причината е преди всичко във факта, че тя по никакъв начин не съумява да обвърже останалите причинители на идентифицираните проблеми, които от своя страна изискват глобални усилия, за да могат действително да бъдат ограничени.

Единствено в сферата на енергията можем да изведем някои положителни аспекти, тъй като е основателно очакването, че повишаването на енергийната ефективност и увеличаването на дела на възобновимите енергийни източници ще намали потребностите от нефт и газ. Това ще намали зависимостта на Европа от вноса на същите и ще осигури евентуални икономии, които обаче изискват значителни вложения, за да се осигури функционирането на възобновимите източници на енергия.

Именно в сферата на енергийните проблеми и приоритети на стратегията откроява се подход намаляване на разходите и увеличаване на ползите е основание да считаме, че той ще е успешен, като ще има своите положителни влияния върху икономиките на страните членки. Това е и фактор за формирането на една по-висока конкурентоспособност на икономиката на Европейския съюз.

Именно в тази сфера са налице и конкретни инициативи, които са основание да изведем тази част от стратегията като оптимистична. Пример за това е водещата инициатива „Европа за ефективно използване на ресурсите“. Тя цели както действително намаляване на вредните емисии, така и обезпечаването на много по-ниска степен на енергийна зависимост на Европа.

Инициативата се реализира на две равнища. Едното равнище е на ниво Комисия на Европейския съюз, като тук дейностите са:

- Мобилизирането на съответните инструменти в сферата на финансите на Европейския съюз, което да се превърне в част от една цялостна стратегия, която да обединява финансиране от различни нива: регионално, национално и частно;
- Укрепването на инструменталната пазарна рамка, която да насърчи енергийните и екологични инициативи в страните;
- Осигуряване на възможност да се ограничат въглеродните емисии от транспортния сектор, чрез модернизация и инфраструктурно развитие, логистика, екологични автомобили (движещи се с електричество, хибридни и др.);

- Фокус върху реализирането на проекти осигуряващи висока степен на добавена стойност (конкретно трансгранични отрязъци и интермодални възли);
- Формирането на енергиен пазар с вътрешен за Европа характер, основан на план за стратегически енергийни технологии, насърчаване на използването на възобновяемите енергийни източници и др.;
- Насърчаване на изграждането на трансевропейски енергийни мрежи, като фактор за формиране на европейска супермрежа;
- Промяна в моделите на потребление и производство, с оглед ефективно използване на ресурсите, чрез успешни иновации;
- Обезпечаването на необходимите промени в сфери като структура и технологии, които да осигурят една нисковъглеродна икономика на Европа.

На ниво Европейски съюз освен Комисията не се откроява въвличане на другите институции на Общността, което има ограничителен ефект като цяло. От своя страна се въвеждат конкретни сфери, в които е необходимо да се реализират инициативи на национално ниво, които са следните:

- Преустановяването на субсидирането на дейности имащи вреден характер за околната среда;
- Прилагане на подходящи инструменти, съобразно пазара, които да подпомогнат промените в сферите на производството и потреблението;
- Подкрепа за транспортните и енергийни инфраструктури, в качеството им на интелигентни и усъвършенствани такива;
- Реализиране на подходящи инфраструктурни проекти, формиращи или допринасящи формирането на ефективна транспортна система на Европа;
- Фокус върху градския транспорт като голям източник на вредни емисии;
- Редуциране на използваните енергия и ресурси в строителството и увеличаване ролята на рециклирането, чрез повишаване на ефективността му;
- Намаляване на използваната енергия в интензивни сектори, основано на ИКТ.

Втората водеща инициатива на стратегията е „Индустриална политика за ерата на глобализацията”. Тя се основава на тясното

сътрудничество от страна на Комисията с бизнеса, научните среди, НПО и потребителите. Стремехът е да се осигури подпомагане на предприемачеството, като важен фактор за формирането на конкурентоспособността на европейската икономика. Идентифициран е стремежът в сферата на производството да се утвърди екологичната икономика. Съобразно това на Комисията се възлага да установява индустриалната политика, съобразно идентифицираните приоритети и цели, да допринесе за въвеждането на хоризонтален подход към индустриалната политика, да подобрява бизнес средата, да насърчава реструктурирането, насърчаване формирането на корпоративната социална отговорност и др.

На национално ниво изведените ангажименти по тази инициатива са сходни: подобряване на бизнес средата, законодателни промени, сътрудничество с НПО, потребители, бизнес, научни среди и др.

Така направения кратък обзор на засегнатите в Стратегия Европа 2020 аспекти за изграждане на една зелена икономика, дават основание да считаме, че конкретни резултати могат да се очакват преди всичко в рамките на Европейския съюз. Това обаче не е стратегия за визията на света, а само за една малка част от него. Тя не е в състояние да приобщи страни, чиято роля за преодоляването на глобалните проблеми е изключително висока. Типичен пример в тази насока са САЩ и Китай, а опита от Копенхаген показва, че те имат доста по-различни приоритети от тези на Европейския съюз, които не е в състояние да ги ангажира и да промени техните ориентации и разбирания за решаването на глобалните промени като недостига на ресурси и особено климатичните промени.

В този смисъл стратегията има в известен смисъл оптимистичен характер за Европа, дотолкова, доколкото може да осигури намаляването на нейната енергийна зависимост. Това обаче е свързано със значително инвестиции, които в условия на криза не са гарантирани. От друга страна е проблематично очакването доколко отделните страни членки ще се ангажират със съответните високи стойности в намаляването на самите вредни емисии, предвид собствените си нива на развитие, като това може също да доведе до противопоставяне и облагодетелстване на някои икономики.

Стратегията Европа 2020 несъмнено следва да се разглежда като предпоставка за редица успешни за Европа дейности, но те едва ли могат да се оценят като фактор за една нова визия на света. Дори да се реализира тя би породила някои от своите ефекти

(цялостното ѝ реализиране несъмнено остава под въпрос), но те едва ли биха имали необходимото влияние за решаването на глобалните проблеми, особено този, свързан с климатичните промени. В тази насока е необходимо да се осигури много по-широко сътрудничество и въвличането на поне водещите замърсители в света. Така се оказва, че стратегията е по-скоро изпълнена с нереалистични очаквания и надежди за решаването на глобалните проблеми, пред които са изправени Европа и света. За съжаление оптимизма трябва да се приема доста критично и в ограничени сфери.

Използвана литература.

Филипс, Лей, Ще се превърне ли глобалното климатично споразумение в нов Кръг Доха?, 03.02.2010 г., http://www.econ.bg/comments/article174884/shte_se_prevurne_li_global_noto_klimatichno_sporazumenie_v_nov_krug_doha

Стратегия Европа 2020